

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XLVI. Bonum ciuem interdum alteri, interdum neutræ parti se
iungere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

dicare, cum ex maledictis incitamenta tumultuum oriuntur, ſuam famam negligere non poteſt, vt cui ſalus ſubditorū innititur. Cauſa eſt, quia Rempublicam grauius lædit, dum capiti auctoritatem detrahit, eumque quem loco Dei omnes reuereri oportet, contemptibilem facit aut exolum. ſunt enim illa omnia ad ſeditiones & ſeceſſiones incitamenta.

Amici cō-
ratorum nō
puniendi.

§. 11. In amicos coniuratorum & liberis ſauire non licet. id enim diuina lege veratur. Deut. 24. 16. & 4. Reg. 14. 6. Cumque obtinuſſet (Amasias) regnum percusit ſeruos ſuos, qui interfecerant regem patrem ſuum: filios autem eorum qui occiderant, non occidit.

Mors ami-
corum peri-
culoſa.

In Perſide itaq; crudelis erat, & iniuſta conſuetudo, vt eorum liberi & vxores, adeoq; familia occiderentur, qui in regem aliquid moliti eſſent. Juſtin. l. 10. Plutarchus in Artaxerxe. idem fecerunt reges Iſrael plerique, qui prædeceſſorum omnem familiam delebant, ne aliquis ultor exiſteret. Eadē lex apud Macedonas fuit, vt narrat Curtius lib. 6. Lex improba, & periculoſa; vnus enim delicto totam familiam perire, nulla æquitas finit. Periculum vero quantum inde regibus creatum ſit, quis conſpicere nequit, cum pro vno percusso multi viri fortes periculum fugā, cœde, & proditione diſcutientes omnia molirentur. Hinc regum continuæ cœdes, nihil obſtante legis ſeueritate. Archelaus occidit Alceam cum eius filio Alexandro, ipſe interfectus eſt ab adolescente, cui illuſerat; ſecuti ſūt Oreſtes, Archelaus, Pauſanias, quibus exſtinctis breuiſſimo interuallo, iterū ad Amyntam regnum delapſum eſt. Eius filius Alexander occiſus eſt ab Alorite, Alorites à Perſida. Deniq; huius legis occasione occiſa eſt tota progenies Alexandri, Caſſander enim occidit Olympiadem Alexandri matrem, Roxanem Alexandri coniugem, cum filio eius Alexandro, Barſenem alteram vxorem cum filio Hercule. Demades etiam orator ab Antipatro occiſus eſt, trucidato prius in eius amplexu filio. Verum nihil effectum tanta ſeuitiā, Filius Antipater occidit matrē, Alexander alter filius occidit fratrem Antipatrum, Demetrius Alexandrum. Ita eodem pene tempore Alexandri ſtirps ſublata eſt à Caſſandro, & Caſſandri ab æmulis, & vtrinq; in feminas ſeuitum.

Bona heredi-
bus ſedi-
tioſorū au-
feruntur.

Laudata eſt Mithridatis regis clementia, qui cum de Attilio inſidiatore ſupplicii & de coniuratis ſumpliſſet ſentus, quod nō ſponte, ſed inſelice neceſſitate deliquiſſent, dimiſit. Hac de re exiſtente leges Arcadij & Honorij mites & æquitati conſentaneæ. c. 9. 8. ad legem Juliam Maiſtatis. Quiſpiſ cum militibus vel priuatis vel barbaris ſceleſtam inierit ſactionem, aut ſactionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, donec etiam vtrorum illuſtrium, qui conſilij & conſultorio noſtro inſerunt, ſenatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuſlibet poſtremo qui nobis militat, cogitauerit: (eadem enim ſeueritate voluntatem ſceleris, quæ effectum, puniri iura voluerunt) ipſe quidem repote maiſtatis reus, gladio ſeriatur, bonis eius omnibus ſiſco noſtro addictis. Filij vero eius, quibus vitam imperatoria ſpecialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt, hereditarij criminis exempla metuuntur) à materna, vel auita, omnium etiam proximorum hereditate ac ſucceſſione habeantur alieni, teſtamenti extraneorum nihil capiant, ſine perpetuo egentes & pauperes, infamia eos paterna ſemper conuictur, ad nullos prorsus honores, ad nulla ſacramenta perueniant: ſint poſtremo tales, vt his perpetua egeſtate ſordentibus, ſit & mors ſolatiū, & vita ſupplicium. Deniq; iubemus et eos notabiles eſſe ſine venia, qui pro talibus vnquam apud nos interuenire tentauerint. Ad filias ſane eorum, quoruſlibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, ſiue teſtata, ſiue inſteſtata deceſſerit, volumus peruenire, vt habeant mediocrem potius ſilia alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen heredis. Miſtor enim circa illas debet eſſe ſententia, quas pro inſirmitate ſexus minus auſuras eſſe conſidimus. Emancipationes, quoq; quæ à prædictis

ſue in filios, poſt legem duntaxat latā, ſiue in filias fuerint collata, non valeant. Dotes, donationes, quarumlibet poſtremo rerum alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude vel iurefactas eſſe cōſiterit, quo primum memorati de inuenda ſactione ac ſocietate cogitauerint, nullius ſtatuimus eſſe momenti.

Vxores ſane prædictorum recuperata dote, ſi in ea conditio- ne fuerint, vt quæ à viris titulo donationis acceperunt, filiis debeant reſeruare, tempore quo vſusfructus abſumitur, omnia ea ſiſco noſtro ſe relicturas eſſe cognoſcant, quæ iuxta legem filiis debebantur, & Flacidia ex hiſetiam rebus, ſiliabus tantum, non etiam filiis deputata videatur. Id quod de prædictis eorūq; filiis cauimus, etiam de ſatellitibus conſciis, ac miniſtris ſiliisq; eorum ſimili ſeueritate cenſemus. ſane ſi quis ex his in exordio inita ſactionis, ſtudio vera laudis accenſus, initam prodiderat ſactionem, & premio, & honore à nobis donabitur. Is vero qui vſus fuerit ſactione, ſi vel ſero (incognita tamen adhuc) conſiliorum arcana pateſecerit, abſolutione tantum ac venia dignus habebitur. In quibus multa ſpecialia ad auertendum facinus conſtituuntur.

§. 12. Si quis principem & magiſtratum ſubordinatum violet, ſi procōſules, ſi vicarij principis, ſi filium deſignatum ſucceſſorem, idem crimen maiſtatis cōmittitur. Nam cum dicitur hoc crimen committi, ſi quis magiſtratum populi Romani violet, non intelligitur de ſolis conſulibus vel Auguſto. Sane ſi quis apparitores verberet, capite puniri ſolet, quod tamen intelligendum eſt, cum muneris ſui functionem exercent. Alioqui ſane Maiſtatis rei non erant, qui ſe Neronis aut Cai ſatellitibus, præſectisq; noctu graſſantibus opponebant, cum non ipſi ciues, ſed familiares principum ſeditiones, & turbas mouerent. Neq; ſacri Canones eos, vt clericorum percussores puniunt, qui noctu habitu ſæculari, aut etiam diſcurrentes reprimunt. Diſerte dictum eſt, ſi inferior magiſtratus officio fungatur, ſeditioſum, aut turbatorem videri, qui illi ſeſe opponit, non autem ſi alia agat; Meretrix Romæ abſoluta eſt, quæ Edilem commeſſabundum excluſit, & vi irumpere conatū lapidis icſu vulnerauit.

CAP V T XLVI.

Bonum ciuem interdum alteri, interdū neutri ſe parti adiungere.

§. 1. SOLONIS lex à multis agitata eſt, quam Gellius recitat: ſob diſcordiam diſſenſionemq; ſeditio atque diſſenſio populi in duas partes fieret, & ob eam cauſam irritatis animis vtrimq; caperentur, pugnareturue: tum qui in eo tempore, in eoq; caſu ciuiliſ diſcordia non alterutra parte ſe cōiunxerit; ſed ſolarius ſeparatusq; à communi malo ciuitatis ſe ceſſerit, is domo, patriā, fortunisq; omnibus careto, exul extorrisq; eſſo. Alij plane contrarium ſentiunt, in ciuilibus bellis & ſeditione à turbis ſecedere.

§. 2. Mihi in re difficili, quæ tamen ſæpe vſu venit, diſtinctione vtēdum videtur. Diſtinctione Perſonarum, & controuerſiarum, de quibus ſigillatim dicendum eſt.

§. 3. Aliquando ſeditiones concitantur, vt anceps ſit, quæ pars legitimam cauſam foueat. ſecedit populus, nexos liberat, ſed contra ius ac fœdera à patricijs concitatus. De Cæſaris & Pompei bello longa diſceptatio fuit. Vidrix cauſa Deis placuit, ſed victa Catoni. Itaq; magno ſe iudice quiſquā tuetur, & poſteri quoque Pompeiani fuerunt, etiam in regno Cæſarum.

Vadit adhuc magnus populus communiſ exul.

Tam mala Pompei, quam proſpera mundus adoret.

Hac ergo in controuerſia abeſſe à turbis conſultū fuit: Cum cauſa ita fecit Pomponius Atticus Ciceronis amicitia, quā dubia eſt, à vlla alia re, clarior. Ratio in promptu eſt. Cum enim partibus bellum dubium eſt, non licet in illud nomen dare illi, qui liber eſt, niſi alterius partis cauſam putet eſſe iuſtam. Id multo minus in ſeditione, & bello ciuili permiſſum eſt, atrocius enim eſt ciues opprimere, quā

Solon ciuē,
qui nullarū
partiu eſt,
exulare cogit.

exte-

Q99 2

exteros. Rectè igitur Atticus. Eadem pene in sententia Justus Lipsius cent. 2. ep. 24. Verum ille se non miscere ait, nec tamè rem definit. l. 6. polit. c. 7. etiam distinctione vitur. Itaque quamuis omne bellum est triste, maximè ciuile, tamen necessitate aliquando gerendum est. Ciuile tamen magis fugiendum, quam externum, quia crudelius est. Hoc initio ostendi, vt nunc testimonio Augustini consignare iuuat, vt appareat quam rectè sentiant, qui illud fugiunt dum possunt. Aug. l. 3. de ciuit. Dei c. 23. Sed iam illa mala breuiter, quantum possumus, commemoremus: quæ quanto interiora, tanto miseriora existerunt: discordia ciuiles, vel potius inciuiles: nec iam seditiones, sed etiam ipsa bella vrbana, vbi tantus sanguis effusus est: vbi partium studia, non contentionum dissensionibus, variisque vocibus in alterutrum, sed plane iam ferro armisque sauebant: bella socialia, bella seruilia, bella ciuilia quantum Romanum cruorem fuderunt, quantum Italia vastationem desertionemque fecerunt? nam antea quam se aduersus Romanum sociale Latium commoueret, cuncta animalia humanis vrbibus subdita, canes, equi, asini, boues, & quæque alia pecora sub hominum Dominio fuerunt, subito effrata, & domestica lenitatis oblita, relictis tectis, libera vagabantur: & omnem non solum aliorum, verum etiam dominorum auerfabantur accessum, non sine exitio vel periculo audientis, si quis de proximo vrgeret. Quod quanti mali signum fuit? Quod si hoc signum fuit, quod tantum malum fuit, quantum malum fuit illud, cuius hoc signum fuit? Hoc si nostris temporibus accidisset, rabidiores istos quam illi sua animalia pateremur.

Hæc tanta mala in causa dubia excitare, aut adiuuare, nequaquam boni ciuis est. Tot corrueunt Mariano & Syllano bello, tot in pace, & tamè adhuc disceptatur cuius causa iustior, Syllam optimates, Marium plebs defendit, crudelitatem vtriusque, vtrique derestantur, funera suorum lugent.

§. 4. Boni etiam viri est à controuersis ciuilibus abstinere, quamuis vnus partis iustam causam cernat, si altera pars iniquam tueatur, sed quam ipsa probabiliter iustam existimat, idque si videat futurum, vt valde cruenta sit victoria, & clades maior quam pro delicto, quod in bellis ciuilibus ordinarium est. Itaque licet Sulla iustam causam defenderit, (ita enim esse sinamus) boni tamen viri qui victoriam probabant, crudelitatem exhortuerunt. Non tenetur ille in castris Sullæ pugnare, quia victoriam cui tanta crudelitas est comes, & maius malum, quam bellum ipsum, promouere. Cum enim Mariani se causam publicam bene agere arbitrantur, non sunt tantà cæde delendi, vt vix super sint, quibus Sullani imperent.

Hoc quidem in negotio potest abstinere, non tamen teneretur, quia causam legitimam adiuuare potest. Quod si in magistratu est, si magnum ad victoriam allaturus est momentum, si Marium crudeliter victoria vsurum animaduertit, iustæ causæ non debet auxilium subtrahere. Itaque Atticus si Pompeianas partes putabat esse Romanas & iustas, Pompeio se iungere debuit: si dubitabat neutri.

§. 5. Si altera pars aperte causam improbam tueatur, vel improbos, & latrones tuendo, vel bonos opprimendo, vt nec ipsi quidem sine crimine agere se fateantur, boni viri est, integræ parti, & iustæ causæ se adiungere; & si à patria vocetur pugnare, quamuis tristissimos, & crudelissimos victoriæ exitus videat futuros. Filij Israël cum bellum decreuissent contra tribum Benjamin, Iudicum 20. iubent trahi sibi homines de Gabaa, qui hoc malum perperrant, cumque vicissent occiderunt habitatores Iabes Galaad, quod non adfuisse bello, Grandi enim iuramento se obstrinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. Ciuilis belli causa erat, qd improbos ad supplicium dare nollēt, sub pœna mortis omnes ad bellum coacti sunt, Ciues Jabes Galaad

omnes interfecerunt. c. 21. 10. Miserunt itaque decem milia viros robustissimos, & praeceperunt eis, ite & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladij tā vxores, quā paruulos eorū.

Quin & Beniamitas omnes cum vxoribus, paruulis, foeminis, & iumentis occiderunt. c. 20. Quamuis igitur victoria esset tristissima, & nisi Deo iubente, qui scelera Beniamitarum punire statuerat, crudelissima, nemo tamen abesse à ciuili bello potuit, quia cessatores, & detrectatores eodem modo, quo reos puniuerunt. Qui porro per nequitiam atque iniustitiam, causam impiam volentes scientesque tuerentur, omnem victoriæ crudelitatem merito sibi imputabunt.

§. 6. Cum causæ seditionis vtrique sunt, vt in Romana Republica v. 9. importunitas sceneratorum, & plebis contumacia nouas tabulas petentis, quamuis constet, vnde stet iustitia, boni tamen viri est, quantum fieri potest, neutri parti se iungere, sed pacem tentare, quæ quamdiu speratur, omnia præsidia eo conferre: melior n. quouis bello, & quauis victoriâ pax est; cū ciuili bello victoria sit bello miserabilior. Si pax desperata est, ad eos qui ius tuerentur, accedendum est. Cum vero seditionum causæ admodum exiguae sunt, quales supra quædam enumerauimus, non est necesse vt quis iustæ se causæ adiungat, modo nec iniustam tueatur. Quia hoc parua de causa seditionem ciere, & bellum ciuile inchoare, iniustum est. Tum vero ciuis potens ad concordiam partes adigere, pacemque efficere tenetur. & contra eos qui nolunt æquitati & concordia accedere, sumere arma. si enim ob leuem causam viri honesti exacerbati duellum tentent, mutisque vulneribus inhiant, potest eos ad pacem princeps cogere, atq; adeo patria, vt qui contumaciter resistit, causâ cecidisse iudicetur, iniquum est enim ob exiguas nugas patriam pessum dare.

§. 7. Si rebellio sit vnus partis contra principem, aut magistratum, aut proditio agitur, magistratui se adiungere oportet, eiq; omni ope, qua fieri potest, consilio, auxilio, manu, pro se quisque defendere. Proditor enim principis censetur, qui in necessitate illi non succurrit: sed eum deferit, donec videat, quo res vergant, quod fecit Merius Sufferius Latinorum princeps, qui Tullum in media acie deseruit. Hoc in casu verissima est Solonis sententia. Quis enim non omni supplicio dignum iudicet, qui Dauidem contra filium Absalonem, vel Sebam non adiuuaret? Membra sane operam defendendo capiti impendere necesse est. Omnes enim in defensionem principis iurant. Hoc vero pro sua quisque facultate, studio, contributione, pugnando, aliis modis, quibus vitæ Principis consulatur.

§. 8. Quod si subditi contra magistratum insurgant, multi contra paucos, ita vt vix spes vlla sit melioris causæ victoriæ fore. Imo si pars iusta in Republica contra partem iniustam ita pugnet, vt se vix tueri posse videatur, magna oritur difficultas. Iniquæ parti se adiungere nemo potest; Parti integræ adhærere vitæ & fortunæ discrimen habet. Itaq; fortioribus assistere non debent, qui eodem scelere inquinarentur, infirmioribus adesse nolunt.

Hac in causa ita sentio. Si aliquis est, qui sua prudentiâ, robore, opibus, partem iustam erigere potest, spemque victoriæ consequi, oportere eum sese & sua Reipublicæ liberandæ, constituendæque impendere. Sic fecit Joiadas cum iam parem se fore speraret, ingenti periculo Athalia se opposuit, & Joam in regnum euexit. Quamdiu vero nondum spes victoriæ apparet, consilio, monitis, clandestinis consiliis, & auxiliis iustitiam fouebit, donec spes sit iustam causam esse triumphaturam. fecit hoc idem Joiadas dum regium puerum clam educat, eiq; vires, & viros parat.

Quod

Ciuile bellum magis vitandum quam externum.

Rabies ciuilis belli.

A iusto ciuili bello abstinendum.

Cum causa nota est, bellum gerendum est.

Qui partem ab vna reuocat

Victoria contra eodem

Erigere partes debet, qui sperat se posse

Quod si priuatus quispiam sit, nec ad subleuandam Rempub. possit adferre aliquid momenti, non tenebitur nulla spe publici commodi fortunas, & vitam hostibus obicere, quiescet itaq; & votis, occultisque adiumentis oppressos fouebit. si enim se oppressis addat, ipse quoque opprimetur, opes & facultas adiuvandi eripietur; eritq; hac ratione pars iusta infirmior, iniusta fortior. Ita factum à multis in regia vrbe Aquigrani: seditiosi & rebelles per summum nefas magistratum exautorarunt, contra Cæsaris mandata tam fuere contumaces, quam in magistratum iniurii. At viribus domesticis externisque longe superabant eos, qui iustam causam sequebantur, durauitq; supra auctos viginti gratis bonorum omnium oppressio, si quis liberam vocem mitteret, iam calumniæ, contumeliæ, carceres, exilia, proscripcio ante oculos erant. Patientia tandem & occultis auxiliis quorundã, forti aliorum constantia recuperata Respubl. est, quod fieri non potuisset, si infirmiores & pauciores initio se armata manu fortioribus, pluribusq; opposuissent, in primo enim conflictu omnes trucidati fuissent.

Qui neutri
parti adesse
ad vtraque
venantur.

§.9. Cum ita res habet in Republica, vt bellum ciuile geratur; & de vnius partis iustitia constat, consultum fere semper est illi parti se iungere. Qui enim medius est, vtramque partem offendit, nam ab eo se lædi arbitrantur, se cum periculo rerum omnium propugnare Rempublicam, illos qui medios se tenent, nec labores pro bono communi suscipere, nec impensas velle facere. hinc durante bello vtrique parti sunt prædæ; nã vtraque acies subsidium ab illis postulat, vt à ciuibus, pro defensione ciuitatis: post victoriam sunt victimæ victoris. Pomponius Atticus Cæsare, & Pompeio pugnantibus quieuit, detrimenta tamen fortunæ sentit, quæ alii; At Pompeio victore, non meliore conditione futurus erat, quam Cicero, quam alii, qui in Pompeianis castris fuerunt. Cicl. 11. ep. 6. ad Attic. Me discessisse ab armis nunquam pœnituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, vt non nominatim, sed generatim proscripcio esset informata: vt iam omnium iudicio constitutum esset, omnium vestrum bona, prædam esse illius victoriæ. Vestrum plane dico. nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare volutatis me meam nunquam pœnitebit: consilij pœnitet.

Victus non
continuo
cedet.

§.10. Cum in clade ciuili pars victa est, præstat tueri se reliquias, quam subito cedere. Itaque & Cato in Africa bellum reparauit; non ille quidem ad spem victoriæ, sed vt alii senserunt, ad spem compositionis. Cicl. 11. ep. 12. ad Atticum. Sed vt video multo magis nobis laborandum est de Africa: quam quidem tu scribis confirmari quottidie magis ad conditionis spem, quam victoriæ. Nam reuera Cæsaris victoriæ mitigauit nouum bellum in Afri-

ca, & Hispania, ne se magis exosum redderet. Nam quis Cæsaris animus fuerit, satis indicat Cælius Cæsarianus ad Ciceronem Epistol. 11. lib. 10. ad Atticum. Si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis aduersarijs & conditionibus ferendis, erras: nihil nisi atrox & senum cogitat, atque etiam loquitur. Iratus senari exiit. His intercessionibus plane incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu; si filius vnicus; si domus; si spes tua reliqua tibi chara sunt: si aliquid apud te nos; si vir optimus gener tuus valet: eorum fortunam non debes velle conturbare, vt eam causam, in cuius victoriæ salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur: aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus.

Pericula
vitigant
victoriam.

Nisi Hispaniense & Africanum bellum pertimuisse, illum in victoriæ se exhibuisset, quem Cælius depingit. Et sane breui se eum exhibuit, superbum omnibus & contumeliosum, nec deerat aliud quam ex superbia, & suspitione crudelitas.

Barbari in
patriam
vocandi
non sunt.

§.11. Cum eo vsque bella ciuilia exarserunt, vt gentes barbaræ magno cum periculo in auxilium vocentur, viri boni esse puto, etiam iustam potius causam deferere, quam eos adiuuare, qui barbaros aduocant. Iterum Cicero fecit, & causam reddit epistol. 7. lib. 11. ad Atticum. Sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quam quod in Africam non ierim. Iudicio hoc sum vsus, Nō esse barbaris auxiliis fallacissima gentis, remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe victorem. Non probant fortasse, multos enim viros bonos in Africam venisse audio, & scio fuisse antea. Valde hoc loco vrgeor. hic quoque opus est casu, vt aliqui sint ex eis, aut si potest, omnes qui salutem anteponant. Nam si perseverant, & obtrinent, quid nobis futurum sit vides.

Qui igitur in auxilium Turcos vocarunt contra rebelles suos Græci imperatores imperium merito perdiderunt. Præstat sane aliquam esse Rempublicam, etiam aduersariorum, quam nullam esse. Interdum metus, interdum ambitio ad illa consilia magnos viros impellit, Bonifacium metus, Rufinum, Stiliconem, alios Ambitio. Nec defunt exempla nostrorum, pars Hungariæ sic perit, & hoc malum multi senserunt. Belgæ quidem rebelles bis in summo periculo seruitutis fuerunt; primo cum Alenzonium, deinde cum Lycestrium aduocassent, quorum hic Britannis, ille Francis proderet libertatem cœperat, quâ causa se mox sapientiores Politici in omnia verterunt, vt vtrumque depellerent, Alenzonium armis, Lycestrium arte; cui nisi cessissent, arma sensurus erat. Verum non de quibuslibet exteris loquor, sed Barbaris, quales Turcæ, Tartari, alique sunt; & his perfidia, impietate, immanitate pares.

Nunc vero ad bella procedamus.

